

triton

Pravěcí

22

vládci oblohy

Vladimír Socha

Ilustrace Petr Modlitba

Dobrý den, děti. Schválně zkuste uhodnout, kdo jsme. Létáme v oblacích a velmi obratně dokážeme klouzat na vzdušných vírech i prolétávat mezi větvemi stromů. Někteří z nás dokonce plachtí těsně nad hladinou a vyzobávají z vody ryby. Jiní z nás jsou velcí skoro jako letadlo a ještě další sotva jako vrabčák. Většinou nemáme žádné zuby, ale to nám vůbec nevadí. Myslíte si, že jsme ptáci? Omyl. Nemáme na těle žádné peří. Máte snad dojem, že jsme netopýři? Kdepak, ani mezi létající savce nepatříme. A křídlatý hmyz už vůbec nejsme! Vidět nás dnes už nemůžete – ve vaší době totiž nežijeme. Byli jsme prvními dobrými letci v dějinách naší planety a žili jsme ve vzdálených druhohorách. Vědci nám dnes nepřesně říkají pterosauři, ale v Čechách jsme známí spíše jako ptakoještěři. Když budete dávat dobrý pozor, dozvíte se teď o nás mnoho zajímavých věcí!

© Vladimír Socha, 2015

© Stanislav Juhaňák – TRITON, 2015

Illustrations © Petr Modlitba, 2015

Vydal Stanislav Juhaňák – TRITON,

Vykáňská 5, 100 00 Praha 10 v Praze roku 2015 jako svou 1841. publikaci.
Vydání 1. Odpovědná redaktorka Marie Semíková. Ilustrace Petr Modlitba.
Sazba Vladimír Vyskočil – KORŠACH. Tisk Tiskárna a vydavatelství 999, s.r.o.

NA KŘÍDLECH Z KŮŽE

Spíše než ptákům se svými křídly podobáme netopýrům. Ve vzduchu nás jako je nenadnáší peří, ale napnutá kůže mezi tělem a prsty. Naše křídla mají ale jiný tvar a také s nimi tak rychle nemáváme. Blána, která nám slouží jako nosná plocha, je velmi silná a pružná, takže nehrozí její roztržení. Když odpočíváme na zemi, můžeme navíc křídla

složit v půlce a našlapovat na prsty na

rukách. Jakmile

se ale přiblíží

dravý dino-

saurus, co

nejrychleji

ulétáme! Ti nej-

větší z nás mohou létat

i tisíce kilometrů bez jediného mávnutí křídly

– nadnáší je totiž vzdušné proudy, podobně jako dnešní ptáky albatrosy. Křídla jsou zkrátka tím nejčennějším dopravním prostředkem všech ptakoještěřů.

JAK JSME VZNIKLI

Je to už hrozně dávno, kdy se objevil první z nás. Bylo to na začátku dlouhatánského období planety Země, kterému se dnes říká druhohory. Kdybyste chtěli vědět, jak je to dávno, představte si, že v době našeho vzniku ještě neexistovali ani ptáci, ani savci. Žádní havrani, kosi, sloni, koně, psi, jeleni nebo opice. Je to už dlouhých 220 miliónů let! Našimi předky byli malí plazi, kteří vypadali tak trochu jako dlouhonohá ještěrka se vzpřímenýma nohama. Nejdřív jsme měli na packách jen malou napnutou plachetku z kůže, která nám pomáhala plachtit mezi stromy. Během dlouhé doby se nám ale křídla prodlužovala a zvětšovala. Nakonec z nás byli skutečně skvělí letci!

KDY NÁS LIDÉ POZNALI

Stejně jako o všech ostatních pravěkých zvířatech i o nás jste se vy, lidé, dozvěděli ze zkamenělin. Zkameněliny jsou v kámen proměněné pozůstatky našich těl, které vědci odkrývají kladívky a krumpáči ze skal nebo lomů. První takové ptakoještěří pozůstatky objevili lidé už před více než dvěma stoletími. Ale myslíte, že nás tehdy opravdu poznali? Ani náhodou – považovali naše zkameněliny za zbytky podivných ptáků, netopýrů nebo dokonce ryb s křídly! Až později pochopili, že jsme byli suchozemští letci, kteří se většinou vznášeli hodně vysoko nad vodou. Dlouho bylo vědcům známo jen několik z nás. Dnes už toho o nás víte mnohem víc a znáte asi 150 našich druhů – to je jako celkový počet žáků šesti školních tříd!

CO JSME RÁDI JEDLI

Jako všechna zvířátka i my jsme potřebovali hodně jíst. A rozhodně jsme všichni nepojídali to samé. Zatímco vy máte ve školní jídelně na výběr většinou jen ze dvou jídel, ptakoještěři se živili mnohem rozmanitější stravou. Někteří z nás byli masožravci a rádi se zakousli do šťavnatého (třeba i dinosaurího) stehýnka. Jiní zase pojídali hmyz, po kterém pátrali pod kůrou stromů, v termištích nebo na lesní půdě. Další z nás byli býložraví, takže se spokojili se zelenými rostlinkami a plody. Podle výběru potravy jsme také měli tvarované zobáky. Když třeba někteří z nás louskali oříšky a jinou tvrdou stravu, pak měli velmi silný a mohutný zobák jako papoušci. Ti, co ale vyzobávali měkký hmyz, potřebovali spíše zobáček tenký a dlouhý.

BYLI JSME POMALÍ A LÍNÍ?

Vědci si dlouho mysleli, že jsme podobně jako dnešní plazi měli studenou krev a neuměli jsme se pohybovat moc rychle. Stejně jako krokodýli a želvy jsme podle nich měli být líní a neohrabaní, snad jen s výjimkou letu. Později jste ale vy lidé poznali, že jsme vůbec líní nebyli – ba naopak! Tělo jsme měli teplé a pohybovali jsme se velmi rychle a obratně! Někteří z nás byli dokonce pokryti hustou a hřejivou srstí (třeba ptakoještěř jménem *Sordes*) a byli jsme také pěkně vybarvení. A naše rychlost? Někteří z nás létali rychleji, než jezdí vaše auta! Hlasitě jsme se dorozumívali různými zvuky. Také jsme měli velké hlavy s lebečními hřebeny, které vyčnívaly dozadu a fungovaly jako kormidla!

TAPEJARA

Pterosauři byli také přeborníky ve velikosti a tvaru lebečních hřebenů. Například brazilský rod *Tapejara* měl hřeben větší než celou hlavu!

ANUROGNATHUS

Ne všichni ptakoještěři vypadali stejně. Velmi zvláštní byl německý rod *Anurognathus*. Vypadal tak trochu jako létající zubatá ropucha!

